

Retsforbundets første tiår
1919 - 1929

ved

Signe Bjørner

Grundskyld.dk

Signe Bjørner
Retsforbundets første tiår
1919 – 1929

Digitaliseret 2006
Fra »Det frie Blad«, 1930

Stiftelsen

Den 21. oktober i år for ti år siden stiftedes Retsforbundet ved et møde i Grundtvigs Hus. "Den lige Vej" fortæller, at flere kendte georgister indtrådte i forretningsudvalget, hvis medlemmer var: Martin Cohn, Elberg, E. Geismar, V. Harsløf, Jens Nielsen, P.C. Pedersen, C.N. Starcke, S. Sveinbjørnsson, fru Sveistrup og P. Thomsen. Dette udvalg udsendte følgende opråb:

»Undertegnede retter en indtrængende henvendelse til alle stemmeberettigede mænd og kvinder om at samles i et Retsforbund, der – inden det bliver for sent – sætter al kraft ind på at få standset den kortsynede og ødelæggende udplyndring af samfundet, som nu finder sted både ovenfra gennem misbrug af kapitalens overmægtige stilling og nedenfra gennem den organiserede understøttelsespolitik.

Håndens og åndens arbejde skal frigøres fra al beskatning og tvungen begrænsning.

Samfundet må ikke gennem stiftelse af offentlig gæld faktisk konfiskere borgernes arbejdsfortjeneste og opsparede ejendom.

Ingen kan stille krav om større forbrug end det, der svarer til, hvad han selv producerer. Thi enhver, som bruger mere end han frembringer, gør samfundet fattigere.

Standses ikke den systematiske konfiskering af de enkelte borgers arbejdsindtægter, vil det ende med en katastrofe. At undgå denne er endnu muligt, hvis alle erhvervende og arbejdsvillige slutter sig sammen mod den af staten støttede skatteplyndring.

Overalt er staten for tiden drevet frem af et usundt tryk fra organiserede vælgerklasser. Den spejder overalt efter midler til at tilfredsstille de voksende krav om understøttelse af forskellig art, uden at der leveres arbejde som vederlag.

For at standse den stadig gliden raskere nedad dette skråplan kræver vi:

1. Ophævelse af alle skatter på arbejdsindtægter
2. Indførelse af fuld grundskyld af alle naturgoder, og

3. som en praktisk foranstaltning til afløsning af den offentlige gæld: Inddragelse af gennemsnitlig ca. 25% af al formue een gang for alle.

Vi afviser bestemt ethvert forsøg på uden afløsning af de nuværende skatter at skride til indførelse af en jordskyld eller til inddragelse af nogen del af formuer. Man ville dermed kun opnå en yderligere fremskyndelse af samfundets fuldstændige forarmelse og tilintetgørelse af al arbejdslyst.«

Forløberne

Dette opråb, der synes præget af professor Starckes stil, afviger noget fra en tidligere. Heri hedder det bl.a.:

»... Den finansielle basis for overgangen til en sådan på retsprincippet hvilende samfundsordning danner en formueafgift en gang for alle på gennemsnitlig 25%. Derefter udredes alle statsudgifter af en 4½ % jordskyld, hvoraf dog i overgangstiden halvdelen dækkes af formueafgiften.«

I denne ordlyd mærker man stærkt påvirkningen af den svenske kammerherre Schwans forslag om en delvis erstatning til grundejerne for inddragning af grundværdien, eller, som det rigtigere kunne kaldes, en udligning mellem de formuer, der er bundet i jordværdier, og de formuer, der – efter at være ophobet ved hjælp af privilegier (privat jordrente eller lignende) – nu ved skatternes ophør ville kunne unddrage sig de forpligtelser, som disse hidtil havde pålagt dem.

Allerede på et møde den 27. april samme år i Odense havde denne sag været drøftet indgående af en kreds bestående af repræsentanter fra Henry George Foreningen, som var indbyder, Husmandsforeningerne, Lejerforeningerne, Kristeligt-Socialt Forbund, de politiske ungdomsforeninger samt redaktionerne af »Ret«, og »Retsstaten« (Retsdemokraternes organ). I det på mødet vedtagne manifest, der må betragtes som en forløber for det, som udsendtes ved »Retsforbundets« stiftelse, hedder det:

»Under indtrykket af de sociale katastrofer, der har hjemsøgt og stadig truer store dele af verden, og i erkendelse af, at der også i vort eget samfund findes dybtgående brøst, der har antaget en faretruende karakter og viser sig ved: På den ene side kapitalens magtudfoldelse og på den anden side arbejdsløs-

hed, bolignød og jordfordyrelse, vokser naturligt kravet om virkelig gennemgribende reformer.

De hidtil af de politiske partier gennemførte foranstaltninger har vist sig åbenbart utilstrækkelige og ofte vildledene.

Grundlaget for et sundt samfund må være, at borgernes kår ikke, som nu, bestemmes af, hvad magt de har i kraft af besiddelse eller organisation, men hviler på arbejde og ret.

Vi opfordrer derfor lovgivningsmagten til ufortrødent at skride til folkets økonomiske frigørelse, særlig ved:

1. Indførelse af fuld frihandel, ophævelse af ejendomsskyld og enhver anden på arbejde og forbrug hvilende skat og kraftigt indgreb mod al monopoldannelse
2. Indførelse af grundskylden, hvorved afskaffelsen af de gamle skatter muliggøres, jordværdien tilegnes folket, og adgangen til jorden lettes.
3. Udskrivning af en formueafgift til stat og kommune én gang for alle, efter stærkt stigende skala, til afvikling af den stats- og kommunegæld, der ikke modsvarer produktive foretagender, samt til støtte for dannelse af nye hjem og andre økonomiske nydannelser i folket.«

I dette manifest figurerer nok formueafgiften, men ikke til dækning af grundejerens aktuelle tab. Det fik i løbet af fire dage 1500 underskrifter og indbragtes til regering og rigsdag af et udvalg. Herom er der afgivet beretning i "Den lige Vej" Nr. 17, 1919. Den samme tankegang gør sig gældende i en resolution, vedtaget på Henry George Foreningens årsmøde i september samme år.

Om Retsforbundets forhistorie skriver dr. phil. Axel Dam iøvrigt i forordet til den svenske udgave af Severin Christensen: »Retsstaten« bl.a. følgende – efter at have skildret udviklingen i Retsmoralens grundsætninger, i samarbejdet mellem Sev. Christensen, Lambek, Starcke m.fl.:

»Det svenske tidsskrift for økonomisk frigørelse »Budkavlen« (udgivet af Johan Hansson) antog navnet Retsstaten, og fra 1917 – 20 overgik det til København som fælles nordisk tidsskrift for retsdemokratisk politik.

Samtidig med at dette tidsskrift sammen med flere andre¹ fornedes til et fælles tidsskrift, der fik navnet »Det frie Blad« (1921) ophævedes Retsdemokratisk Forbund« idet der, på et bredere grundlag og med mere praktisk sigte var stiftet en ny sammenslutning under navn af Retsforbundet, hvis program vedtoges på et landsmøde i Odense d. 6. juni 1920.«

De forskellige strømninger, der tilflød Retsforbundet fra Henry George Foreningen og Retsdemokratisk Forbund, begge delvist repræsenterede af de samme medlemmer, men dog hver især tilskyndede et kontingent, der kun tilhørte den ene af de to sammenslutninger, mødtes i kravet om Grundskyld med skatte- og toldfrihed som det økonomiske grundlag for en retsstat.

Denne betegnelse var allerede i 1889 brugt (i Tidsskriftet »Vor tid«) af georgismens første danske talsmand, Jakob E. Lange, som udtryk for et samfund, hvori den økonomiske ligevægt herskede; Enhver sit! Samfundet de værdier, fællesskabet tilvejebringer, og den enkelte de værdier, han skaber ved sit arbejde, ubeskåret af skatter og andre indgreb.

I Retsforbundets første program indgår det en forening med de tanker, som Sev. Christensen gennem sine arbejder – særlig "Retsstaten" – har udformet, om vederlagsprincippet som det bærende i alle forhold mellem menneske og samfund såvel som mand og mand imellem. og tillige med professor Starckes betydningsfulde krav om individernes åndelige frigørelse fra samfundets formynderskab på skolens og kirkens område.

Hertil føjede sig ganske naturligt kravet om et rent folkestyre. Ved siden af det selvstyre for de enkelte borgere, der lod dem – under fuldt personligt ansvar og under hensyn til alle andres tilsvarende ret – frit råde for deres private, åndelige og timelige eje, måtte man i en retsstat få brug for samstyre om de enkle og få opgaver af politisk art, der kun kan løses i fællesskab. Og her havde man i Johan Pedersens metoder: Fri valgret til repræsentation og kvalitetsmetoden til afstemninger, det ideelle organ for et sådant styre. Dette krav indgik som et selvfølgelig led i programmet.

¹ De sammensluttede blade var: Henry George Foreningens medlemsblad »Den lige Vej« og Retsforbundets medlemsblad »Retsforbundet«, redaktør Signe Bjørner; Tidsskrifterne »Ret«, redaktør S. Berthelsen, og »Retsstaten«

Der var – mærkeligt nok – nogen divergens om, hvorvidt man skulle bruge samstyret i selve organisationen, der jo nærmest havde oplysning – eventuelt politisk agitation – som opgave. Dog sejrede den anskuelse, at Retsforbundet, som den kerne, hvorom Retsstaten måtte danne sig, ikke kunne bruge nogen anden form end den, man måtte anse for fuldgyldig i den ønskede Retsstat.

Programmet udarbejdes og vedtages

Programmet blev nu udarbejdet ved nogle møder hos professor Starcke, begyndende i midten af november 1919, hvori der foruden de foran nævnte udvalgsmedlemmer deltog S. Berthelsen, Signe Bjørner, Sev. Christensen, Axel Dam og Aug. Schwan.

Det bestod af nitten punkter og desuden en overgangsplan med bilag (finansplan), der i alt væsentligt var udarbejdet af kammerherre Schwan. I det første nummer af medlemsbladet »Retsforbundet«, 1920, findes programmet, der vedtoges på Odense mødet i juni i den form, det havde i det opråb, hvori man indbød til dette første landsmøde. Desuden findes der i dette og følgende numre en række regnskabs-oversigter, som viser virkningen af overgangsplanen (formueafgift, skattefrihed og fuld grundskyld) på budgetter af vidt forskellig art. Det var direktør Martin Cohn, der havde foretaget disse udregninger og påviste fordelene ved at overgå til en retfærdigere ordning, selv med øjeblikkelige ofre.

Så vidt vides er der ikke rokket ved disse tal og selv for de hårdnakkede pessimister, som ikke nærer umiddelbar tro til, at retfærdigheden altid betaler sig, må de virke særdeles overbevisende om, at dette er tilfældet. Skade, at bevægelsen så tidligt måtte miste Martin Cohn. Han døde kun to år efter, og man har ofte følt savnet af hans særlige kendskab til forretningslivet og dets problemer og indstilling, bortset fra det personlige tab, en god og klog mands bortgang fra samarbejdet jo er.

Arbejdet påbegyndes.

Såvel på sit program som i sin indre organisation havde Retsforbundet nu altså »Fri valgret« og brugte kvalitetsmetoden til sine afstemninger, dvs. *samstyre*.

Deltagelsen var åben for enhver og frivillig, ligesom også bidragene til arbejdet og til repræsentanternes udgifter ved møder, rejser

etc. var frivillige, og selve medlemsbladet var baseret på frivillige bidrag: forfatterløn og trykningsbidrag. Dette princip overførtes ved bladsammenslutningen (omtalt foranstående i citat af Dr. Dam) til »Det frie Blad«.

Den første – og eneste selvstændige – årgang af »Retsforbundet« indeholdt adskillige udmærkede oplysende artikler og udsendtes vidt og bredt. Ligeledes udsendtes August Schwan »Den retfærdige revolution«, som var Retsforbundets første kampskrift, og Eduard Geismars: »Retsforbundet« en redegørelse for mål og vej.

Der blev holdt foredrag rundt om i landet – særlig var professor Starcke utrættelig i sit arbejde, og der var bud efter ham fra de forskellige kredse.

Tanken var jo fra begyndelsen, at Forbundet skulle være en politisk forening, men af en så fri art, at den ikke, som de bestående partier, kunne hæmme ideernes vækst og udfoldelse. Således hedder det i det første nummer af medlemsbladet:

Dette blad fremkommer ifølge Landsmødets beslutning som et åbent forum til drøftelse af Retsstatens udformning og virkeliggørelse, i tilslutning til og fortsættelse af de forhandlinger, der gjorde mødet så indholdsrigt og frugtbart for deltagerne.

Senere – i nr. 4 – skrives der:

Endogså om programmet, for så vidt det angår veje og midler, kan vi diskutere. Vor styrke er ikke tvang i sammenhold, men frihed i samarbejde. Og ved at øve det, vi kræver: Ret og skel under fuld personlig frihed, opøver vi det frie folkestyre, som er retfærdighedens bedste redskab.

Det første politiske forsøg

Med deltagelse i det forestående valg for øje begyndte man allerede sidst i juli 1920 at samle underskrifter for at opnå de 10.000, der krævedes til september.

Det lykkedes dog ikke at få flere end 3.500, så der blev ikke noget af valgdeltagelsen den gang. Tiden var for kort, arbejderne for få. Men det oplysningsarbejde, der var gjort på de mange møder og ved agitationen for at samle underskrifter, måtte øve sin indflydelse – man havde dog fået adskillige vælgere i tale. Professor Starcke skri-

ver i »Retsforbundet« Nr. 4 de opmuntrende ord til sine meningsfæller:

»Det er den simple sandhed at fred og fremgang afhænger af parternes forståelse af, at de er nødvendige for hinanden, som Retsforbundet kæmper for. Vi vil gribe enhver lejlighed til at gøre folk forståeligt, at afskaffelsen af enhver forret, ethvert monopol, er den første betingelse for at gøre ende på den sociale strid.

Vi opfordrer derfor vore meningsfæller til under den nu forestående valgkamp at møde ved vælgermøderne for at få vælgerne til at kræve af deres kandidater, at de skal arbejde for at få statens beskatningsret afskaffet, få alle monopoler ophævede og særlig få borgernes ret til jorden værnet ved gennem en jordskyld at gøre ende på al jordspekulation.«

Bladsammenslutningen.

Allerede fra »Retsforbundet« begyndte at udkomme, var der arbejdet for at få en sammenslutning i stand mellem de forskellige organer, hvis opgave lå i samme plan.

I Nr. 5 findes den fuldstændige plan, og forslaget om samling udsendtes til de kredse, der udgav »Den lige vej«, (Henry George Foreningen) »Målet og vejen« (Kristeligt-Socialt Forbund) »Ret« (S. Berthelsen) »Retsstaten« (Retsdemokratisk Forbund) og »Selvstyrebladet« (Selvstyreforbundet).

Forslaget gik ud på at de pågældende kredse i et fællesudvalg, nedsat ved hjælp af Fri Valgret, skulle danne et fælles blad, bestemme dets navn, ansætte redaktør og fastslå bladets vedtægter i overensstemmelse med samstyreprincipperne – ligesom allerede »Retsforbundet« var det.

»Målet og Vejen« og »Selvstyrebladet«, gik dog ikke med i sammenslutningen. (senere, da »Selvstyrebladet« blev inddraget, gik en del af dets abonnenter over til at holde »Det frie Blad«.) de øvrige kredse udgav fra nytår 1920 i fællesskab »Det frie Blad« under ledelse af Signe Bjørner. De forskellige grupper havde til at begynde med hver sit afsnit i bladet med særlige afdelingsredaktører. Retsforbundets afsnit styredes af professor Starcke.

Andre Virksomheder.

I November 1920 sendte Retsforbundet en henvendelse til Folkenes Forbunds Konference i Genève, med forslag om nedsættelse af en Verdensdomstol på grundlag af de retsprincipper, som er de bærende for Retsforbundet. Man henviste til den videre udformning heraf i Kammerherre Schwans franske, engelske og danske Skrifter.

De første studiekredse, hvortil Ingeniør Kielland Brandt havde taget initiativet, oprettedes og lagde grunden til senere frugtbart arbejde.

Ordning af foredragsrækker og salg af bøger og skrifter organiseredes af det nu oprettede sekretariat, hvor den unge sekretær Harald Martinsen varetog forretningerne.

Med oprettelsen af »Det frie Blad«, hvorved det forskellige læsestof kom ud i langt videre kredse end før, tog oplysningsarbejdet stærkere fart. Mange af de artikler, der stod i bladet, blev senere udgivet som Småskrift, således at litteratur til salg ved møder altid var at få til rimelige Priser. En opremsning er unødvendig – Boglisten vokser år for år med nye skrifter af professor Starcke, skolebestyrer Lambek, Dr. Severin Christensen, Dr. Axel Dam, Lektor Viggo Bredsdorff, højskolelærer Ravnholt og mange flere. Severin Christensens »Retsstaten«, der sammen med Henry Georges »Fremskridt og Fattigdom« udgør bevægelsens grundbøger, udkommer i nye oplag (ny omarbejdet udgave), og medens den tidligere kun kendtes af få, sælges den nu i vide kredse og læses i vide kredse.

»Det frie Blad«s indholdsfortegnelse og repræsentantlisterne for Retsforbundet vidner om den stærke tilgang af nye kræfter. »Arbejdets gang« – rubrikken for mødereferater – melder om nye talere ved de mangfoldige lokale møder og om nye kredse, der oprettes landet over. Men som den røde tråd gennem hele oplysningsarbejdet går professor Starckes utrættelige virksomhed. Hver feriedag, hver fridag fra universitetet brugtes til rejser, hvor han om dagen skrev sine artikler og om aftenen talte i de forskellige kredse om Retsforbundet.

Det gav grøde og vækst til den bevægelse, som dens bærere håbede skulle blive den nye reformation og medføre frihedens renæssance i det åndelige, det politiske og det økonomiske liv.

Organisation og Vedtægter.

Medens man hidtil havde kunnet nøjes med en protokoltilførsel om brugen af »Fri Valgret« og »Kvalitetsmetoden«, skønnedes det nu at være formålstjenligt at udarbejde vedtægter, – navnlig også til støtte og vejledning for de nye kredse. Det var dog magtpåliggende for de ledende – og især var professor Starcke meget klar i sine krav herom – at initiativet og ansvaret på ingen måde skulle fratages kredsene; men at sekretariat og forretningsudvalg måtte betragte sig som tjener og bindeled, ikke som et »Centralstyre«.

Ved Landsmødet i Århus den 25. juni 1921 valgtes det første »forbundsråd« med Dr. phil. Axel Dam som formand og gdr. A Hesselbjerg som næstformand, og her vedtoges de første love for organisationen, hvori § 1 og 2 lyder:

- 1) Forbundets formål er folkets økonomiske frigørelse ved ad fredelig vej at søge den nuværende magtstat omdannet til en retsstat hvis opgave alene vil være at sikre borgernes personlige frihed, ret til fuldt udbytte af eget arbejde, til lige andel i landets grundværdier og til deltagelse i styret af de fælles anliggender.
- 2) Forbundets virksomhed fastsættes nærmere af dets forbundsråd, valgt af og blandt dets medlemmer efter fri valgrets regler.

Spørgsmålet om den politiske virksomhed overlodes det til medlemmerne at tage stilling til, når det kommer for, idet lovenes § 4 bestemmer:

Forbundsrådet kan vedtage at forbundet optræder som politisk parti, hvis sådant skønnes nødvendigt til formålets fremme. Endelig vedtagelse heraf kræver nyvalgt af forbundsrådet.

Nye overvejelser

Spørgsmålet: Politisk parti eller ikke var nemlig stadig under debat. Ganske vist var Retsforbundet stiftet som en politisk forening, og der var allerede gjort forsøg på at optræde ved valgene. Men adskillige nærede betænkelighed ved at gentage forsøget, inden man havde nået at sikre sig dels en stab af fuldt forstående kandidater til de politiske poster, dels oplysning i videre kredse om selve formålet og enighed om programmet – men især et pålideligt standpunkt i over-

gangsplanen, hvorom der stadig var delte meninger. Og efterhånden som tiden skred frem, blev betænkelighederne ved denne sidste mere udprægede.

Den panikstemning, der ved mere eller mindre velbegrunder frygt for at bolsjevismen skulle gribe om sig, havde præget sindene også her i landet, var allerede ved at fortage sig. Og planen om den pludselige overgang til Retsstaten, der fra en ansvarsbevidst befolknings side kunne bruges til værn overfor den frygtede voldsomme og planløse omvæltning, trådte atter for en del i skygge for tanken om en fortsat rolig udvikling og lempelig afvikling, hvorved der ikke kunne blive tale om nogen særlig erstatning, fordi ingens ejendom blev pludseligt og uden varsel berøvet dem.

I det af Århus mødet udsendte opråb til danske vælgere« står der, foruden de programmæssige krav om alle skatters bortfald, alle monopolvers fjernelse og indførelse af fuld grundskyld, i den stadig omstridte § 4 om overgangen:

»Opkrævning en gang for alle af en formueafgift på gennemsnitlig 25 % til dækning af stat og kommuners nuværende gældsbyrde og af grundejernes overtagelse af den del af grundskylden, som ikke dækkes ved andre skatters bortfald.«

Politisk optræden vedtoges

Allerede ved repræsentantmødet i Vejle den 18. marts 1922 vedtoges det dog at lade Retsforbundet optræde som politisk parti, og lovene forandrede i overensstemmelse med denne bestemmelse, så det nu hedder i § 2 (den tidligere § 4 bortfalder):

»Forbundet søger at fremme sit formål ad oplysningens vej og ved at lade sig repræsentere i Rigsdag og kommunale råd«

Og til det nye forretningsudvalg, nu bestående af 7, valgtes i rækkefølge: professor Starcke, fru Bjørner, Dr. Dam, sekretær Martensen, Dr. Christensen, gdr. Hesselbjerg og adjunkt (nuv. lektor) Bredsdorff. Dr. Dam vedblev at være formand.

Dette vigtige skridt blev ikke foretaget uden alvorlige prøvelser. S. Berthelsen modsatte sig det afgjort og trådte helt ud af forbundets ledelse, da det vedtoges. Fru Bjørner gik kun med dertil ud fra den betragtning, at der ikke måtte lægges medlemmerne hindringer i vejen for at arbejde med sagen på enhver måde, som de fandt hensigts-

mæssig og rigtig – altså også den politiske. Forudsætningen var bestandig den, at Retsforbundets vigtigste opgave var at indarbejde Retsstaten i folks bevidsthed, så at den udformning i virkeligheden kom til at hvile på det sikrest mulige grundlag. Man ventede vel også, at arbejdet på vælgermøderne, hvor folk mødte med ønsket om at få politisk oplysning, kunne blive et frugtbart led i virksomheden. Kun måtte der ikke gå partipolitik i Retsforbundet, til skade for den åndelige frihed og rummelighed.

Nu skulle der så for alvor tages fat med forberedelserne til, når tiden kom, at skaffe de 10.000 underskrifter, der krævedes til partianmeldelse.

Forslag til en ny valglov

Imidlertid arbejdedes der på at få et forslag til en valglovsændring frem. Et udkast af professor Starcke, bearbejdet af en kreds indenfor Retsforbundet, fremsættes til diskussion i »Det frie Blad« nr. 5, 1923. I indledningen står der:

»Man har ikke villet fremsætte det som Retsforbundets forslag, fordi Retsforbundet kræver og fastholder samstyre, »fri valget«, som den eneste form for folkestyre, der fuldtud sikrer enhver adkomst til at være medbestemmende om de fælles anliggender, og dette forslag er – hvor stort et fremskridt det end kan synes – dog kun en forbedring af parlamentarismen.«

Forslaget gik væsentlig ud på at bruge kvalitetsafstemning ved valg i amtskredse mellem frit opstillede kandidater, men således, at der også kan stemmes på en kandidat udenfor valgkredsen, der, i fald kredsrepræsentanten ikke vælges, får den pågældende stemme. Hensigten var at opnå en forbedring af valgmetoden, uden at en grundlovsændring var nødvendig. Kvalitetsmetoden – som det mest praktiske og hensigtsmæssige »bundne omvalg« – muliggjorde valget af den kandidat, der virkelig var foretrukket for enhver af modkandidaterne, og gav alle vælgerne indflydelse på valget. Det var bygget på Johan Pedersens vejledninger til brug af kvalitetsmetoden.

*

I de sidste dage af juli 1923 holdtes der et tre dages sommerstævne, på Snoghøj Fiskerhøjskole, hvor man drøftede aktielovgivning, skolelovgivning, forbrydelse og straf, valutaspørgsmålet, overgangsbestemmelser og valglov. Desuden blev der af Starcke, Dam og Hes-

selbjerg holdt »mønsterforedrag for vælgermøder« – stadig under indtryk af at valget kunne komme nårsomhelst, i betragtning af de urolige politiske og økonomiske forhold.

»Det frie Blad« fyldes med efterdønninger af de livlige forhandlinger, Retsstatens problemer var sat under debat, kræfterne rørte sig og deltagelsen voksede. Det frie blads sidetal var spændt til det yderste, og der var stærkt bud efter spaltepads.

Dagbladsplaner.

Nu mente man, tiden måtte være inde til at oprette et dagblad, og dette drøftedes allerede på det tredje landsmøde, der afholdtes i Odense, den 18. marts 1923. Der mente man dog at kunne nøjes, som hidtil, med at bruge »Det frie Blad« som organ og iøvrigt sørge for, at der kom retsstatsartikler i de dagblade, der som f.eks. »Vendsyssel Folkeblad« stillede plads til rådighed, og så, når valget nærmede sig, udgive et særligt valgblad. I juni 1923 skiftede »Det frie Blad« redaktør, idet fru Agathe Hansen afløste fru Bjørner som bladleder.

Men dagbladskravet var stadig vågent, og i »Det frie Blad«s nr. 27 udsendte da den store og energiske kreds i Århus indbydelse til garantitegning for udgivelsen af Retsstatsbladet »Århus Amts Avis«. Bladet agtedes foreløbig udgivet som ugeblad, for senere at udvides og overgå til dagblad. Efter et fjerdingårs flittig agitation i »Det frie Blad« og på møder lykkedes det at samle kapital, og man begyndte den 1. oktober 1923 udgivelsen af »Århus Amts Avis«, senere døbt om til »Retsstats-Bladet«, og en tid lang udkom der en aflægger, kaldet »Vejle-Bladet« for Vejle Amt, dog kun som i ugeblade. Man håbede stadig at kunne omdanne dem til dagblad. Men det skulle ikke gå så glat. Derimod kom der en aflægger til på Sjælland: »Holbæk Amts Ugeblad« – men både dette og Vejlebladet gik dog atter ind.

Det første valg.

Valget var nu nær forestående – 1. april 1924 – og der måtte hænges i for at skaffe underskrifter og oparbejde stemningen for Retsforbundets kandidater.

Ude omkring i landet havde man travlt med at danne amtskredse og valgfond – der meldes mange steder fra om livlige diskussioner ved vælgermøderne.

Professor Starcke og fru Bjørner rejste landet rundt og holdt oplysende møder; desuden var en voksende skare af lokale talere i virksomhed. En stor fælles valgavis for hele landet, med en række mønstergyldige artikler om de forskellige programpunkter, udsendtes i hundredtusindvis af eksemplarer. I København udsendtes desuden det kvikke lille valgblad: »Øjeblikket«.

Ganske kort før valget, den 23. marts 1924, holdt så Retsforbundet sit første landsmøde og udsendte, tilligemed sin foreløbige kandidatliste, et *Opråb til det danske vælgerfolk* (se »Det frie Blad« Nr. 13, side 157), der slutter med følgende krav:

- 1) vort pengevæsen skal atter gøres sundt og stabilt ved at Nationalbanken tvinges til at bringe seddelmængden ned på en rimelig størrelse og for fremtiden stille den i forhold ikke til guld, men til landets grundværdier.
- 2) fuld grundskyld til samfundet gennemføres i stedet for alle skatter, så højfinansens magt til at spærre adgangen til arbejde og gennemtvinge en forringelse af alt arbejdes lønudbytte forringes.
- 3) aktieselskaberne må gøres til ansvarlige erhvervsvirksomheder ved at alle aktier noteres på navn i et offentligt tilgængeligt aktieregister, og lederne får fuldt personligt ansvar, så den nuværende spekulation i aktier og systematisk plyndring af et godtroende publikum umuliggøres.
- 4) Statens magt over erhvervslivet indskrænkes til en upartisk retshævdelse.
- 5) Indførelse af »fri valgret«, så folkestyret gøres til en virkelighed.

Uden at slå af på principielle krav – grundskyld og fri valgret – tager henvendelsen sigte på tidens særlige fornødenhed: en sundere valuta- og aktiepolitik, samt indskrænkning af statens magt.

Rundt om fra møderne meldtes der da også om sympati og videbegærlighed fra vælgernes side. Men det kneb med at få kandidater. De 10.000 underskrifter var mere end sikrede (man fik 17.431) men i Viborg og Frederiksborg amter såvel som i Sønderjylland havde man ingen kandidater, og i landets øvrige amter kun en enkelt, højst 2 »stemmesamlere«. Det var ikke mange retsstatsfolk, som higede efter de politiske laurbær. De 23, der måtte ofre sig, og som lod sig opstille ved dette første valg, var: borgmester Markus Hansen, frøavler Mari-

us Henriksen, gdr. Albert Hesselbjerg, forpagter Møller, lærer Uffe Jensen, gartner Fihl-Jensen, pastor Schack, pastor Geert-Jørgensen, overbanemester Roulund, gdr. Dencker, lektor Bredsdorff, lærer P. Gregersen, fotograf Bent Søndergård, professor Starcke, lærer Holger Nielsen, gdr. Hans Hansen, lærer Borbye, cand. polit. Abel brink, gdr. Lund Larsen, grosserer Brostrøm, lærer Jørgen Fog, kontorchef Oks-holt og skolebestyrer C. Lambek.

Men de, der havde ventet at få en retsstatsmand ind i rigsdagen ved dette valg, blev skuffede. Trods det, at Retsforbundet fik 12.600 stemmer, havde ingen enkelt storkreds nok til en kandidat. Dette var en bekræftelse på, at det ville være klog taktik for Retsforbundet at arbejde for en mere retfærdig valglov. Når 8.000 tyske stemmer i Sønderjylland kunne sætte en mand ind, var det jo meningsløst at nærvæd 13.000 ikke fik nogen repræsentant. Man fik da trøste sig med, at det for den fremtidige oplysning om sagen netop lovede godt, at stemmerne fordelte sig så jævnt ud over landet.

Og oplysningsarbejdet fortsattes ufortrødent, samtidig med at man i »Det frie Blad« flittigt arbejdede på at skabe stadig bedre og klarere forslag om overgangsbestemmelser.

Ungdommen melder sig.

Imidlertid var der sket noget meget glædeligt i Retsforbundets levnedsløb, idet den første ungdomskreds, under navnet Retsforbundets Ungdom, blev oprettet ved en sammenkomst den 30. april 1924. De 23 medlemmer valgte Edgar Høier til formand, og under devisen: »For ret og kultur« tog man fat med liv og lyst på at dygtiggøre sig selv og at samle stadig flere unge om retsstatstankerne.

Sit første offentlige møde, holdt R.U. den 22. maj på hotel »Kongen af Danmark«, hvor læge Viggo Starcke talte om Retsforbundets program. Allerede her steg medlemstallet til op imod et halvt hundrede. For dem, der overværede dette møde, vil professor Starckes indlæg være uforglemmeligt. Det var en tale til ungdommen, hvori han knyttede forbindelsen mellem det spirende liv i alvor og glæde, arbejde og leg, der her skulle udfolde sig under en ny tids stræben efter retfærdighed, menneskehedens store ideal – og det liv, vore forfædre på deres vis lod vokse frem under andre vilkår, men også i samklang med en åndelig verden, den, der for dem repræsenteredes ved kirken, fælleslivet i menigheden.

Det var med store forventninger og glæde, de ældre i Retsforbundet så hen til dette lille bevis på idéernes kraft. Dr. Axel Dam skriver således i »Det frie Blad« (Nr. 44, side 491-1924):

»Stiftelsen af »Retsforbundets Ungdom« er det glædeligste tidernes tegn, der er sket i vor bevægelses historie. Det har glædet os gamle. Det bar ikke blot givet os fornyet tro på fremtiden og forsonet os med det trøstesløse i at agitere blandt de gamle partitræger, hvortil selv mange overbeviste georgister hører, men vist os, hvor vejen går, og hvor sæden skal sås, nemlig i den friske jordbund, som ikke er forgiftet af partipolitisk råddenskab.

Smukkere opgave end den, der er udtrykt i foreningens motto: »For Ret og Kultur«, kan ingen ungdomsforening stille sig. De to ord, der er stillet sammen i denne faneindskrift for fremadstræbende og opadstræbende ungdom, supplerer nemlig hinanden således, at de tilsammen omfatter al ideel stræben i menneskelivet.«

I samme artikel: »Ret og Kultur«, hvori denne smukke velkomst til ungdommen står, skriver dr. Dam videre disse ord, som fortjener at gentages og slås fast:

»Den statsordning, som vi kalder Retsstaten, er ikke blot betingelsen for en virkelig opblomstring af kulturlivet, men den er i sig selv et udtryk for den mest nødvendige og mest elementære kultur, nemlig den sociale, kultivering af selve samlivsvilkårene, af statens love og af statsmagtens anvendelse overfor dens enkelte borgere. Og denne sociale kultur kan udtrykkes i to ord: frisind og retfærdighed, der i virkeligheden betyder omtrent det samme, eller i hvert fald gror ud af det samme sindelag, nemlig respekten for den personlige frihed.«

Frisind vil jo ikke sige, at man selv kræver en mængde friheder, eller – som nogle forstår det –, at man kræver flertalsdespoti i stedet for privilegeret valgret. – Det betyder, af man anerkender andres frihed til at have andre meninger, anden smag, endog frihed til at have en dårlig smag og ret til at begå dumheder og »misbruge« friheden, så langt som denne misbrug af friheden ikke krænker andres frihed og ret. Den, der til bunds har tænkt og følt frisindets idé, vil forstå

Baggesens ord: »Gud fri os for at nære intolerance – tolerance er allerede slem nok!«

For en stat, der er ordnet efter disse idéer, er den personlige frihed det højeste princip i grundloven, og den ungdom, der har valgt sig dette samlingsmærke, er kaldet til både at føre retten til sejr og kulturen til blomstring. Derfor er stiftelsen af Retsforbundets Ungdom »For Ret og Kultur« det glædeligste og løfterigeste, der i lange tider er sket i Danmark.«

Den praktiske virksomhed udvides.

Sekretariatet, som først havde fundet husly hos »Det fri Blad« i kontoret, Møntergade 15, og senere flyttedes til Kompagnistræde, blev nu, samtidig med, at Edgar Høier ved H. Martinsens fratræden overtog det, forlagt til hans bopæl i Rosenvænget. Fuldmægtig Th. Julsø overtog kasserervirksomheden, og i de følgende år blev der udført et godt og trofast arbejde – bl.a. også ved hjælp af de mange unge, som sekretæren forstod at interessere og sætte i virksomhed. Det forbundsråd, der havde truffet ordningen med ham, gav sekretær Høier frie hænder og vidste at påskønne hans initiativ.

Udvikling af organisationen.

På samme tid blev vedtægterne udførligt omarbejdede i forbundsrådet – opgaverne specificerede og bestemmelserne om forretningsgang, afstemninger og offentliggørelse fastlagte. Fri valgret og kvalitetsafstemning var stadig organisationsgrundlaget, og skønt det stod kredsene frit for selv at bestemme deres arbejdsform, var det dog ganske naturligt, at også disse benyttede samstyret, idet man søgte at udvikle metoden hver på sin vis. Århuskredsens og R.U.s love viser denne individuelle frihed, men principielle enighed.

Kredsens deltagelse i kommunevalg.

Omend Retsforbundet som landsforening naturligvis ikke kunne tage del i de kommunale valg i 1925, var der ikke så få af de lokale kredse, der opstillede kandidater. Bl.a. blev der opstillet i København og Århus, hvor dog ingen valgtes, medens man i Brønderslev fik 2 repræsentanter, i Struer 1, i Silkeborg 1, i Sdr. Hygum 2, i Randlev-Bjerager 1, i Odder 1, i Mallings-Beder 1, i Mårslet 1, i Tranbjerg-

Holme 1, i Ormslev-Kolt 1, i Elsted-Lystrup 1, i Trige-Ølsted 2, i Vester Vedsted 1, i Hårlev 1 og i Knebel 2.

Som man ser, er det særlig Århus-egnen, Vendsyssel, Vestjylland og Stevns, – arnestederne for grundskyldsbevægelsen her i landet, der havde formået at samle folk til at vælge Retsforbundets repræsentanter.

Landsmødet i København, marts 1925.

Til det første landsmøde i København var tilslutningen stor – 70 repræsentanter fra hele landet. Selve programmet skulle behandles.

Professor Starcke angiver tonen i Retsforbundets arbejde dengang, ved følgende ord i sin indledningstale:

»Frihed er den bedste betingelse for væksten. Binder vi os dogmatisk til et program, da bliver vi som de andre, og væksten går i stå, thi hver dag bringer noget nyt, vi må tage stilling til og anerkende som kendsgerninger, vi må regne med. For den størst mulige friheds skyld for de enkelte medlemmer har vi derfor aldrig valgt nogen »hovedbestyrelse«, der sad som en lille rigsdag og bestemte det hele; thi det ville skade vor sags fremgang i vort folk.«

Et par enkelte ændringer i programmet vedtoges og godkendtes senere af medlemmerne. Det findes i nr. 17 af »Det frie Blad« for 1925, side 234-236.

Forretningsudvalget, der bestod af de tidligere nævnte 6 medlemmer², suppleredes med C. Christensen-Dalsgård, M. Eriksen og J.N. Sindberg og havde altså nu ni medlemmer.

»Det frie Blad« brugtes stadig som organ for Retsforbundet, bladets ledelse var atter overtaget af fru Bjørner, da fru Agathe Hansen af helbredshensyn måtte trække sig tilbage ved nytårstid 1925.

Sommerstævnet i Rødding.

I slutningen af juli 1925 holdtes et yderst vellykket sommerstævne på Rødding Højskole, hvor frk. Anna Hansen talte om »parlamentarismens arvtager« – samstyre –, professor Starcke om »Arbejder og Arbejdsgiver«, dr. Axel Dam og fru Bjørner om »Staten og opdragel-

² H. Martinsen var udgået.

sen«, lektor V. Bredsdorff om »Livsopfattelse og verdensopfattelse«, og cand. polit. Abel Brink om »Vurdering til grundskyld«. De fleste af disse foredrag findes nu på tryk i »Det frie Blad« og som særtryk i pjecer.

Desuden blev der af gdr. Graves Kristensen gjort rede for arbejdet med dagbladsplanerne – det meddeltes bl.a., at det i november 1924 nedsatte udvalg til sagens fremme havde opløst sig, og at det nu overlodes til Retsforbundets forretningsudvalg at oprette de pressefond, der syntes nødvendige. Man var altså stadig lige vidt i så henseende.

Et uerstatteligt tab.

Dette sommerstævne skulle blive det sidste landsstævne, hvori professor Starcke deltog. I foråret 1926, midt i et forceret arbejde med forelæsninger på universitetet, bl.a. om Proudhon, Karl Marx og Henry George, med foredragsrejser, med udarbejdelsen af store, nye værker og med artikler og indlæg, blev professor Starcke pludselig syg og døde i løbet af få dage, den 7. marts 1926. Han gav bogstavelig talt sit liv for retfærdighedens sag – sled sig op. Den skæbne delte han med Henry George. I »Det frie Blad« skrives bl.a.:

»Måtte der altid findes ungdom, der vil tage faklen op og føre lyset videre i deres ånd, aldrig gående på akkord, aldrig på glipveje, men med kravet om retfærdighed, helt og fuldt uden så meget som en tanke for at ombytte kampens strenge kår med den øjeblikkelige magts letkøbte tilfredsstillelse.«

I nr. 12 af »Det frie Blad«, der helt igennem er et mindeblad for professor Starcke, står der under hans portræt et smukt digt af Viggo Bredsdorff, der slutter:

»Yngst blandt de unge, stærkest blandt stærke;
thi i hvert ord kunne hjertet vi mærke,
Hjertet, som brast.«

Her findes også professor Geismars og forfatteren A.C. Andersens taler ved balfærden, lektor Bredsdorffs tale ved mindefesten i København den 13. marts og mange andre venneord til den mands ære, der mere end nogen anden enkeltmand havde bragt Retsforbundets tanker ud i befolkningen og ikke mindst blandt ungdommen

havde virket for dem, gennem så mange år og med en så sjælden energi.

Det var et tungt tab for bevægelsen – endnu kan vi næppe overskue, hvor skæbnsvangert det var. Den sikre dømmekraft og store ansvarsfølelse – den rolige og tillidsfulde fasthed, det varme hjerte og det rige sind – hvor skulle det kunne undværes i vor kreds?

Den kommunale grundskyldslov.

Til forberedelse af det store internationale grundskyldsstævne i København var Retsforbundets repræsentanter trådt sammen i et udvalg med de øvrige interesserede kredses, nemlig: Husmandsforeningerne, Kristelig-Socialt Forbund, Henry George Foreningen og Lejerforeningerne.

Når man med særlig glæde kunne byde deltagerne velkommen til Danmark, var det, fordi det nu endelig – den 31. marts 1926 – var lykkedes i folketinget at få vedtaget en lov om kommunal grundskyld.

Herefter skulle ejendomsskylden udredes med tre fjerdedele af grundskylden. Se iøvrigt »Det frie Blad«, side 179, 1926.

Omend dette i og for sig ubetydelige, men dog principielt rigtige forslag selvfølgelig ikke kan tilskrives virkningen af Retsforbundets kortvarige arbejde, men skyldes det mangeårige oplysningsarbejde, der var gået forud, især fra Henry George Foreningens, de såkaldte »gamle georgister«s side, så har dog sikkert det livlige røre om sagen, Retsforbundet fremkaldte, været med til at fremskynde vedtagelsen.

Ved repræsentantmødet i Randers den 11. april omtaler formanden, dr. Dam, grundskyldsloven som betydningsfuld, omend virkningerne er små.

Endelig et valgresultat!

Mod slutningen af året – i november – førte en bevæget afstemning i rigsdagen over regeringsforslaget om »kriseværn«, der gik denne imod, til udskrivelse af valg den 2. december.³

³ N. Skriver Svendsen bruger denne afstemning, der var ganske forvirret, til at illustrere betemmeligheden af at indføre kvalitetsafstemning ved rigsdagens afgørelser.

Trods den korte frist lykkedes det atter denne gang, ved energisk arbejde fra kredsene og sekretariatet, at få de 10.000 underskrifter, som valgloven kræver.

Og endelig et praktisk resultat: 2 mandater med 17.565 stemmer. Det blev dr. Axel Dam og pastor I. C. Willesen, en af de nye mænd i Retsforbundet, der kom ind i rigsdagen som de første repræsentanter for Retsforbundet. Det var en forunderlig stemning af forventning og glæde, der hilste denne begivenhed. Man fejrede de to mænds indtog i lovgivningsforsamlingen som et solhverv i dansk politik.

I valgets anledning skriver lærer P. Gregersen:

»Vi nåede i 1926, hvad der ikke lykkedes i 1924. Men når dette beskedne, men dog så afgørende resultat er opnået, at Retsforbundet nu er repræsenteret på den danske rigsdag, så vil vi ikke glemme at mindes den mand, hvis banebrydende arbejde det mere end nogen andens skyldes, at den 2. december blev en sejrens og glædens dag for os.

Gid det var blevet professor Starcke forundt at opleve den dag, vi tog den første skanse!«

Og disse ord udtrykte sikkert manges tanker.

»Rene linier«

Og der begyndes godt på rigsdagen, efter rene, klare linier. Retsforbundet afslår forslag om valggruppe med andre partier, og dr. Dam udtaler sig kraftigt imod det princip og den arbejdsform, der gælder ved udvalgsarbejdet:

»Udvalgsarbejdet under dets nuværende hemmelige form er vi imod, såvel som den måde, udvalgenes medlemmer vælges på. Vi kræver en mindre hemmelig rigsdag end nu. Vi kræver offentlighed i det offentlige liv.«

Dette var i fuld overensstemmelse med en udtalelse af forbundsrådet, som tillige – i anden anledning – advarede repræsentanterne imod at stille kompromisforslag, idet man dog kun ønskede at indtage en rådgivende og vejledende stilling, uden forbindende for rigsdagsmændene.

Imidlertid skulle det snart vise sig, at princippet »offentlighed i det offentlige liv« lettere lod sig hylde i ord end i praksis. Der var,

indenfor Retsforbundet røster nok, der hævdede, at når man havde underkastet sig kampens vilkår i det politiske liv, måtte Retsforbundet som parti kræve »solidaritet og sammenhold« blandt sine medlemmer. Og denne anskuelse vil jo altid være bekvem for dem, der står på den udsatte og besværlige post at skulle repræsentere »udadtil«. Med andre ord: de, der krævede Retsforbundets diskussioner unddraget offentligheden, vandt terræn.

Forbundets formand, den ene af folketingsmændene, dr. Axel Dam, blev af »Retsstatsbladet«s garantforsamling valgt til redaktør for dette blad. Og da det jo ikke som »Det frie Blad« sikrede offentligheden sine læsere adgang til indflydelse på bladet, men i følge sin konstitution ejedes og styredes af garanterne, kunne denne private kreds, som bestod væsentlig af retsstatsfolk, tage bestemmelse om, at det skulle styres som et politisk agitationsblad, hvori kritikken, der antoges at kunne svække rigsdagsrepræsentanternes autoritet, kunne holdes indenfor de grænser, man måtte anse for hensigtsmæssige.

Sommerstævnet i Roskilde.

Det største sommerstævne, der hidtil havde været holdt, både hvad indhold og tilslutning angår, var det, som fandt sted på Roskilde Højskole fra 31. juli til 7. august, da det sluttede med et folkemøde i Herthadalen. Hele ugen blev brugt, hver time på dagen var udnyttet.⁴

Der var skrevet sange af R. L. Emborg, Bent Jensen og Nyholm. Forstander Rosenkjær talte om: »hvor øst og vest mødes«, magister Inggjald Nissen holdt det fortrinlige foredrag om »Hensigten med at diskutere en sag«, frøken Anna Hansen talte om »Samstyre«, lektor Bredsdorff om »Åndslivets fornyelse«, »Hvad Retsforbundet vil« og om »Barnets ret«, redaktør Axel Fraenckel om »Pan-Europa«, cand. polit. Høgsbro Holm om »Fordelingens lov« (i fire studietimer), cand. polit. Abel Brink, gdr. Hans Hansen og godsinspektør S. Berthelsen om forskellige spørgsmål vedrørende grundskylden, forstander Bredkjær om »De unge og landbrugskrisen«, pastor Willesen fremlagde forslag om en overgangsplan, der blev udførligt behandlet ved flere møder, skolebestyrer Egekvist om »Ungdommen og poli-

⁴ Originalteksten har billede af udvalg, der planlagde og ledede sommerstævnet: sekretær Edgar Høier, lektor Viggo Bredsdorff, gårdejer Bernh. Lund Larsen og fru Signe Bjørner.)

tik«, dr. Severin Christensen om »Afgrænsning af fællesanliggender i retsstaten«.

Ugen var fyldt med oplevelser og arbejde og med fest! Et kæmpearbejde var gået forud – væsentlig udført af dette som det tidligere i Rødning afholdte stævnes arrangør, sekretær Høier, men Roskildekredsen og skolens ledelse havde været udmærkede støtter. Desværre blev dette kursus – der var tænkt som begyndelsen til et videregående oplysningsarbejde i samme plan – ikke blot det første af sin art, men for så vidt også det sidste. De politiske interessers overvejende indflydelse på forbundsrådet gjorde sig gældende – også i forholdet mellem forbundsråd og sekretariat – og på et møde i forbundsrådet den 15. august, kun 8 dage efter dette vellykkede stævne, vedtoges det, at sekretariatets ledelse fra 1. september, af hensyn til det politiske arbejde for at gøre samarbejdet mellem forbundsrådet og sekretariatet mere intimt, skulle overgå til et medlem af forbundsrådet, og C. Lambek valget til sekretær.

Hr. Julsø ønskede nu at trække sig tilbage fra kasserervirksomheden, og forbundsrådet udtrykte sin tak og påskønnelse for det dygtige og opofrende arbejde, som han, så vel som sekretær Høier, i en årække havde udført.

Sekretariatet var nu ikke længere medlemmernes, kredsenes tjener og bindeled, men kun organ for forbundsrådet og tjener for det politiske partis ledelse. Man havde ikke længere brug for det initiativ, som et tidligere forbundsråd havde hilst med glæde og påskønnelse.

I det samme møde godkendte forbundsrådet, at både »Retsstatsbladet« og »Det frie Blad« betragtes som organer for Danmarks Retsforbund. Lektor V. Bredsdorff og professor E. Geismar anerkendes som repræsentanter i »Det frie Blad«s redaktion, lektor Bredsdorff, skolebestyrer Christensen-Dalsgård, grosserer Sindberg og dr. V. Starcke i »Retsstatsbladet«s. (Denne »anerkendelse« blev senere trukket tilbage for »Det frie Blad«s vedkommende, hvilket dog ikke ændrede noget i bladets holdning og dets ledelses stilling.)

Fremsættelse af lovforslag.

Først i april måned 1927 havde Retsforbundets rigsdagsmænd stillet forslag til en dagsorden, sålydende:

»Under forudsætning af, at regeringen erklærer sig villig til at stå fast på frihandelsprincippet, at begrænse nedskæringen af

aldersrente og invaliderente til skærpelse af betingelserne, at påbegynde bortskæring af overflødige statsopgaver og bevillinger, at fremme nedskæring af de militære udgifter yderligere og at fremme det samfundsvigtige byggeri ved at omlægge bygningsafgifterne til en grundskyld, udtaler tinget sin tillid til regeringen og går derefter over til næste sag på dagsordenen.«

Naturligvis kunne Madsen-Mygdal ikke modtage den, og den blev ikke vedtaget, men den betegner jo godt nok Retsforbundets standpunkt.

Den 12. i samme måned stillede gruppen forslag om ophævelse af det kongelige teater som statsinstitution og om en folkeafstemning om ophævelse af den tvungne værnepligt.

Begge forslagene var principielle; omend løsrevne led af Retsforbundets program – og ved forelæggelsen vakte de da også en del opmærksomhed om det nye rigsdagsparti. Det egentlige forslag – om overgang fra skatter til grundskyld, der skulle fremstille retsstatens økonomiske grundlag til behandling på rigsdagen, ventede man med. Det gjaldt om at få afklaret spørgsmålet gennem den diskussion, der stadig førtes – særlig om overgangsplanen – på møder og i »Det frie Blad«. Men herom var meningene stadig lige delte – og tilsyneladende uforligelige. Der var da ikke andet for rigsdagsmændene at gøre, når de ville handle i denne sag, end at følge deres egen dømmekraft og fremsætte forslaget for egen regning. Dette skete da i den følgende samling. Den 31. januar 1928 forelagde pastor I.C. Willesen forslaget om overgang fra skat til skyld.

Cand. polit. Abel Brink gennemgår forslaget udførligt i de følgende numre af »Det frie Blad«. Det bliver naturligvis genstand for en storm af kritik – bølgerne går højt i bladets spalter. Så højt, at man fra »autoritativ« side tager afstand fra bladet, idet man mener, denne åbne drøftelse af problemet ikke tjener til »partiet«s fremme.

Nye signaler.

Ved årsmødet i Odense den 25.-26. marts 1928, hvor rigsdagsarbejdet og pressen var de to vigtigste emner på dagsordenen, kom denne opfattelse da også stærkt frem. Stemningen blandt de tilstedeværende repræsentanter var dog for så vidt ikke imod åbenhed; man ønskede nærmest at lade pressespørgsmålet udvikle sig ved frit sam-

arbejde. Der vedtoges en resolution, stillet af lektor Bredsdorff, som bekræfter, at Danmarks Retsforbund ikke opfatter sig selv som en ensidig vælgerforening. Resolutionen udtaler, at den politiske virksomhed er en enkelt side af arbejdet for at vække folkebevidstheden; men dertil må bruges alle retsmoralsk forsvarlige midler. Og navnlig den fri, åbne drøftelse af de fælles anliggender er en nødvendig forudsætning.

Desuden vedtoges en resolution, stillet af gdr. Hans Hansen, der udtrykte tillid til de to rigsdagsmænd og den politik, de havde ført, samt de fremsatte forslag.

Og som følge af de stadig fortsatte forhandlinger om vedtægterne nedsattes der et udvalg, som skulle udarbejde et udførligt forslag i overensstemmelse med fri valgrets og kvalitetsmetodens principper, til vedtagelse på næste årsmøde (G. Og S. Bjørner, Bredsdorff, Anna Hansen og Niels Pedersen).

Det nye forbundsråd kom til at bestå af Axel Dam, Severin Christensen, Hans Hansen, Albert Hesselbjerg, I.C. Willesen, Christensen-Dalsgård, Abel Brink, M. Eriksen og Viggo Starcke.

På landsmødet var der nogen misstemning på grund af en opfordring fra sekretær Lambek i »Retsstatsbladet«, der havde betegnet en vis gruppe indenfor Retsforbundet som et »ansvarsløst mindretal« og rettet en kraftig opfordring til medlemmerne om at kaste deres stemmer på de ledende, »ansvarlige« mænd. Det betegnedes som valgtryk – et misbrug af fri valgret – at bruge partiets organ til at hverve stemmer ved en ubegrundet »forskrækkelses«propaganda.

Og det skulle ikke blive ved dette angreb på den frie konstitution. Medens udvalget arbejdede på at fremstille et vedtægtsforslag, der udbyggede og fuldstændiggjorde samstyretsredskabet, modarbejdede man fra anden side, navnlig gennem artikler i »Retsstatsbladet«, disse bestræbelser. Og i sidste øjeblik fremsattes der så forslag om en indskrænkning i medlemmernes styreret, der sejrede i konkurrence med udvalgets forslag, ved hjælp af de gennem partiorganet hvervede stemmer.

Modarbejdelsen af pressefrihed havde allerede vist sig skæbnesvanger for friheden indenfor forbundet. Dette har ikke længere indenfor sine rammer den styreform, det på sit program kræver indført i retsstaten. Det bliver fremtidens sag at afgøre, hvor stor betydning dette vil få for udviklingen af de principper i det offentlige liv, som var formålet med Retsforbundets stiftelse.

Sommerstævne i Hoptrup.

Stærkere præget end noget tidligere stævne af Retsforbundets politiske virksomhed var det, som afholdtes i august 1928 på Hoptrup højskole i Sønderjylland, arrangeret af sekretær Lambek. Folketingsmændene pastor Willesen og dr. Dam talte om henholdsvis »Kristendom og social retfærdighed«, og om »Forbrydelse og straf i retsmoralsk betydning«, gårdejer Peter Gad, Hejsel, om »De økonomiske forhold i Sønderjylland«, konsulent Oluf Pedersen om »Praktisk overgang til fuld grundskyld«. Dr. Dam og gdr. Hans Hansen om statens opgaver og om landbrugskrisen. Forhandlingerne var stærkt præget af praktiske rigsdagsproblemer, (om hvilke hr. Wille indledede en særlig diskussion) og om udsigterne ved landstingsvalg: listeforbund eller ikke. Mod listeforbund var der fremsendt en skarp protest fra Retsforbundets Ungdom i Århus, en ny ungdomskreds, der var dannet. Behandling af udvalgets vedtægtsforslag blev af stævnelederen udskudt af programmet.

Nye valgsejre og fremgang.—

Det var en glædelig fremgang for Retsforbundet, da det ved valget den 24. april 1929 fik tre repræsentanter ind, idet dr. Dam blev genvalgt, pastor Geert-Jørgensen og gårdejer Hans Hansen nyvalgt, medens pastor Willesen gik ud. Som disse repræsentanters gode og kraftige indlæg i finanslovsdebatten har vakt røre om Retsforbundets navn, vil deres gerning i fremtiden forhåbentlig tjene til fremme af Retsforbundets sag.

Den aldrig helt skrinlagte plan om oprettelse af et dagblad er på ny taget op, og tegning af den på forhånd stipulerede sum til starten nærmer sig målet. Partiet vil sikkert få sit politiske organ, uår trangen dertil er tilstrækkelig brændende.

Og tiåret har endnu en begivenhed at opvise, nemlig dannelsen af landsforbundet for Retsforbundets Ungdom, der fandt sted ved et ungdomsstævne d. 28.-29. juli. I de forløbne par måneder er der oprettet nye kredse af Retsforbundets Ungdom rundt om i landet, og denne bevægelse vil sikkert fortsætte. Retsstaten og ungdommen hører sammen - og igennem studiekredse, sommerkursus og foredragsrækker vil ungdommen dygtiggøre sig til at indleve de tanker i samfundet, som de ældre beskedent kun taler om og næppe tør realisere af frygt for at blive anset for alt for revolutionære.

Til ungdommen må vi sætte vor lid, om idealet skal virkeliggøres.

Det er da muligt, trods alle betænkeligheder, at begynde på det nye tiår med en optakt – nemlig med den fortrøstning, som ungdommens voksende tilslutning og iver for at hævde princippernes renhed kan give. Vor sag er i gode hænder.

Samstyre-kredsen

Da det er en kendsgerning, at samstyre (fri valgret og kvalitetsmetoden) i de senere år har haft en meget beskednen plads også indenfor bevægelser, hvor man kunne vente, at samstyre-principperne var selvskrevne, er vi nogle, der nu mener, at tiden er inde til at tage et oplysningsarbejde om denne sag op, idet vi går ud fra, at den manglende interesse i langt de fleste tilfælde skyldes mangel på virkeligt kendskab til samstyret.

Naturligvis kan en idé, der har grokraft i sig, ikke i det lange løb holdes nede, men må før eller senere bryde igennem, hvilket bl.a. viser sig deri, at der hos ungdommen indenfor Retsforbundet lever et stærkt krav om, at bevægelsens teorier om styret bør omsættes i praksis indenfor dens egne rækker.

En samstyre-studiekreds indenfor R.U. har besluttet at fortsætte arbejdet ved fra forskellige lejre at samle mennesker, som har indset betydningen af at bevare og udvikle samstyre efter de linier, Johan Pedersen og »Samstyreselskabet« i sin tid har anvist, og ud fra en sådan kreds gøre et upolitisk arbejde med det formål at vinde forståelse og tilslutning til princippernes anvendelse såvel i statens som i de private sammenslutningers styre. En sådan kreds har den tredobbelte opgave at være undersøgende, oplysende og rådgivende.

Til dette formåls fremme opfordrer vi alle virkelig interesserede om at melde sig som medarbejdere, idet vi er af den anskuelse, at det er nødvendigt, at det bliver en absolut aktiv arbejdskreds, der tager denne sag op nu.

Alle, der ser det her skitserede som en påkrævet opgave og ønsker at slutte sig til kredsen, bedes sende et par ord herom til den foreløbige adresse: fru Bjørner, Strandøre 6, København Str.

Anna Hansen. Signe Bjørner.

Rs. Jakobsen. Einar Cordes. Edgar Høier.

Retsforbundets ungdom. (kredsen for ret og kultur).

Kredsens formål er at fremme ungdommens interesse for social retfærdighed og personlig kultur, udbrede kendskab til retsstaten og virke for dennes indførelse.

Dette formål søges fremmet ved afholdelse af møder og sammenkomster af oplysende og underholdende art (foredrag, diskussioner, studiekredse).

Kredsen har eget bibliotek.

Mindst én gang om ugen afholdes møder med sociale og andre kulturelle emner.

R.U.s officielle meddelelser fremkommer i »Det frie Blad« (uafhængigt retspolitisk ugeblad), som gratis tilstilles vore medlemmer.

Kontingentet er 1 kr. pr. måned.

Nærmere oplysninger gives, og indmeldelser modtages ved henvendelse til Retsforbundets Ungdom, Store Kongensgade 69, 2.sal. Palæ 2708 (kl. 6–8).

Det frie Blad uafhængigt retspolitisk ugeblad

»Det frie Blads« formål er at åbne adgang til samarbejde mellem alle dem, der kræver et frit og retfærdigt grundlag for vort samfundsliv, det står åbent for enhver mening og giver ytringsfrihed for alle anskuelser.

Det frie Blad er udkommet i 9 år – udsendes hver lørdag – som regel 8-sidigt.

Redaktør: fru Signe Bjørner.

Redaktionsudvalget: lektor V. Bredsdorff

Realskolebestyrer H. Egekvist - Dr. med. Kjer-Petersen,

Bladet kan bestilles på postkontoret eller Strandøre 6, København Str., og koster kr. 2,50 kvartalet inklusive postpenge.

Retsstatsbladet

Udgår egentligt i stort 8-sidet moderne avisformat under redaktion af Hans Kongsø.

Udkommet i 7 år

En række af retsstatens kendte forkæmpere er knyttet til redaktionen.

Bestil bladet hos postvæsenet

2 kr. Kvartalet